

با نام خدا

مقدمه‌ای بر سلامت اداری

نقطه مقابل فساد اداری موضوع سلامت اداری است. یعنی نظام اداری با رعایت اصول و مقررات اداری حاکم و باتوجه به نظم اداری از قبل طراحی شده، وظایف خود را به خوبی و برای نیل به بهره‌وری سازمانی اجرا می‌نماید. سلامت اداری یکی از خواسته و آرزوهای دیرینه جوامع مختلف بوده به طوری که نظام اداری یک ابزار توزیع عادلانه خدمت به عموم شهروندان باشد. سلامت اداری به وضعی فراتر از اثربخشی کوتاه مدت سازمان اشاره دارد. سلامت نظام اداری مجموعه‌ای است از خصایص نسبتاً پایدار که انطباق با شرایط محیط، روحیه بالای نیروی کار، کفایت برای حل مشکلات، سرعت عمل و... را به همراه دارد. به طور کلی سلامت نظام اداری بر برآیند انجام کار اثربخش تأکید دارد (فندرسکی، ۱۳۸۱). سلامت اداری خواه‌وناخواه ریشه در دو عامل مدیریت و رهبری قوی و صادقانه و انسجام درونی نظام اداری دارد. رویداد سلامت سازمانی از لحاظ مفهوم پویایی‌های سازمان‌ها و پژوهش و کوشش در جهت بهسازی آنها، مزایای علمی قابل ملاحظه‌ای دارد.

فساد اداری همواره مترادف بوده است با مقوله موسوم به "سلامت اداری". این دو مانند دو کفه یک ترازو عمل می‌کنند که هرچقدر از یکی کاسته شود بر دیگری افزوده می‌شود فساد اداری ارتباط و پیوستگی زیادی با سلامت اداری دارد، برای اینکه به سلامت اداری برسیم لازم است پدیده فساد اداری را به طور کامل بشناسیم تا بتوانیم به مبارزه با آن بپردازیم و موجبات سلامت را فراهم آوریم.

فساد اداری چیست؟

طبق تعریف بانک جهانی و سازمان شفافیت بین‌الملل، فساد سوءاستفاده از اختیارات دولتی (قدرت عمومی) برای کسب منافع شخصی (خصوصی) است که این تعریف مورد توافق عمومی در جهان است و به طور ضمنی فرض شده است که مجموعه‌ای از قوانین و ضوابط مدون اداری وجود دارد که چهارچوب فعالیت‌های مجاز اداری را تعیین می‌کنند. هرگونه رفتار اداری که مغایر با این قوانین باشد و در آن انتفاع شخصی مطرح باشد فساد اداری تلقی می‌شود. فساد بیانگر نوعی اغتشاش در نظامی درست و منطقی است که به مرور زمان با آسیبی که به بدنه ریشه و اساس نظام می‌زند موجب فروپاشی نظام می‌گردد. فساد اداری بیانگر خلل و آسیبی است که در بدنه نظام اداری بروز می‌کند و ناشی از علل و عوامل بی‌شماری است که غالباً غیر مرئی و نامحسوس می‌باشد. فساد اداری بستگی به نوع برخورد و تدابیری دارد که دولت جهت ریشه‌یابی، کنترل و حذف تدریجی آن به کار می‌برد

چشم‌انداز ارتقای سلامت اداری و مقابله با فساد

- کنترل و کاهش فساد و سالم‌سازی مجموعه
- تقویت شناخت و جلب اعتماد و حمایت عمومی از برنامه‌های ضد فساد
- ترویج و نهادینه کردن تفکر و عمل پیشگیری از فساد و مقابله با آن توسط مسئولان و کارکنان در حیطه مسئولیت سالم‌سازی دستگاه

اهداف

۱. حاکمیت قانون بر عملکرد همه دستگاه‌ها و تعامل بین آنها و خدمت گیرندگان.

۲. شفاف‌سازی قوانین، مقررات، فرایندها و عملکرد در بخش خدمات.
۳. پاسخگویی بدون تبعیض همه دستگاه‌ها به درخواست خدمات مراجعین.
۴. نهادینه شدن حساب دهی مدیریت در همه سطوح مدیریتی دستگاه‌ها.
۵. افزایش بهره‌وری و میزان اثربخشی و کارایی دستگاه‌ها.
۶. ایجاد و تقویت مستمر توان اداری و مردمی پیشگیری از وقوع فساد.
۷. شناسایی و اقدام قانونی در قبال مرتکبین فساد با همکاری دستگاه قضایی.

کمیته سلامت اداری و صیانت از حقوق مردم

این کمیته با ترکیب و وظایف مندرج در بند (ب) ماده یک مصوبه شماره ۱۹۲۰۸۷/ت ۵۰۳۲۸ هـ تاریخ ۲۸/۱۲/۱۳۹۲ هیئت محترم وزیران برای اجرای وظایف مذکور، اجرای برنامه ششم و هفتم نقشه راه اصلاح نظام اداری (موضوع مصوبه شماره ۲۰۶/۹۳/۵۶۰ تاریخ ۲۰/۱/۱۳۹۳ شورای عالی اداری)، احکام قانون مدیریت خدمات کشوری از جمله مواد ۹۰ و ۹۱ و سایر مقررات مربوط به ارتقاء فرهنگ سازمانی، تکریم ارباب رجوع، ساماندهی رسیدگی به شکایات، سلامت اداری و مبارزه با فساد اداری تشکیل می‌شود.

اعضاء

۱. بالاترین مقام دستگاه اجرایی (یا یکی از معاونین وی به‌عنوان جانشین)
۲. مدیر حراست
۳. مدیر واحد حقوقی
۴. مدیر واحد بازرسی و مدیریت عملکرد
۵. مدیر مرکز فناوری اطلاعات
۶. ذی‌حساب
۷. رئیس هیئت رسیدگی به تخلفات اداری کارمندان
۸. سایر اشخاص به تشخیص بالاترین مقام دستگاه (حسب موضوع مورد بحث)

اهم وظایف

- تعیین مصادیق اختصاصی حقوق متقابل مردم و شرکت.
- تهیه برنامه عملیاتی صیانت از حقوق مردم شامل اهداف، سیاست‌ها، اقدامات و....
- بازنگری قوانین و مقررات در جهت تثبیت حقوق مردم و پاسخگویی شرکت و تشویق و تنبیه.
- راهبری و نظارت بر استقرار برنامه صیانت از حقوق مردم.
- تدوین برنامه سنجش و اندازه‌گیری میزان رضایت‌مندی مردم از نحوه ارائه خدمات شرکت و تکریم ارباب رجوع

- تنظیم برنامه اجرایی ارتقای سلامت و مبارزه با فساد اداری شرکت و راهبری استقرار آن.
- بازنگری در قوانین و مقررات با رویکرد پیشگیری، بازدارندگی و برخورد قاطع با متخلفان.
- تدوین شاخص‌های سلامت و سنجش و پایش میزان سلامت و فساد اداری.
- سنجش و آسیب‌شناسی وضع موجود فرهنگ سازمانی شرکت، تدوین برنامه بهبود فرهنگ سازمانی مبتنی بر اصلاح رفتار مدیران
- کارکنان و اصلاح قوانین و مقررات.
- راهبری استقرار فرهنگ سازمانی و نظارت و سنجش تحقق میزان آن.

برنامه ارتقاء سلامت نظام اداری و مقابله با فساد

هیئت‌وزیران در جلسه مورخ ۲۰/۱۲/۱۳۸۲ بنا به پیشنهاد شماره ۱۶/۸۸/ک مورخ ۱۶/۲/۱۳۸۲ نهاد ریاست‌جمهوری و به استناد اصل یک‌صد و سی و هشتم قانون اساسی جمهوری اسلامی تحقق "برنامه ارتقاء سلامت نظام اداری و مقابله با فساد" را به شرح زیر تصویب نمود:

الف- شفاف‌سازی انجام امور و فعالیت‌ها و افزایش پاسخگویی؛

ب - افزایش رضایتمندی خدمت‌گیرندگان و احقاق حقوق و احترام به ارباب‌رجوع؛

ب - برقراری نظام شایسته‌سالاری در انتخاب‌ها و انتصاب‌ها؛

د- بهبود فرهنگ عمومی و تقویت نظارت مردمی؛

ه- بهبود فرهنگ سازمانی و تقویت ارزش‌های دینی و اخلاقی در رفتار سازمانی و شغلی کارکنان؛

و- تقویت مشارکت و فعالیت بخش‌های غیردولتی با رفع موانع انحصاری در فعالیت‌های اقتصادی، اجرایی و توسعه‌ای کشور؛

ز- تدوین نظام حقوقی مؤثر برای پیشگیری و مبارزه با فساد و افزایش سلامت در اتخاذ تصمیمات، اقدامات و فعالیت‌های سازمان‌های دولتی و عمومی.

راهکارهای ارتقاء سلامت نظام اداری در سازمان‌ها و ادارات

بی‌شک بر همگان فرض است که رعایت نظم و مقررات کار، از خود کار مهم‌تر است چراکه در صورت عدم رعایت چارچوب و نظامات شکلی کار، کار مطلوب و قابل دفاع ارائه نخواهد شد، لذا سال‌هاست که این مهم به‌عنوان اصلی انکارناپذیر در تمام جهان پذیرفته شده و موردتوجه ویژه نظام‌های اداری و دولت‌ها قرار گرفته است، در کشورمان نیز این ضرورت احساس و منتهی به وضع قانون گردیده است به‌طوری‌که دولت نهم طی لایحه‌ای، قانون ارتقاء سلامت نظام دارای و مقابله با فساد را در تاریخ ۱۳۸۷/۰۲/۲۹ برای سه سال با به‌صورت آزمایشی به تصویب مجلس شورای اسلامی رساند که متعاقباً قانون مذکور در سی و پنج ماده و بیست و هشت تبصره به تاریخ ۱۳۹۰/۰۸/۰۷ با اصلاحاتی مورد تأیید مجمع تشخیص مصلحت نظام قرار گرفت و نهایتاً در تاریخ ۱۳۹۰/۱۰/۱۷ با دستور ریاست‌جمهوری وقت جهت اجرا ابلاغ گردید.

به ضرس قاطع می‌توان گفت به‌منظور دستیابی به‌نظام اداری شایسته و مطلوب در ابتدای راه هستیم و چنانچه این نظام بر اساس شاخص‌های شناخته شده جهانی اصلاح و به‌روز نگردد توسعه اقتصادی، سیاسی، اجتماعی، و ... محقق نخواهد شد. به نظر می‌رسد تدوین قانون ارتقاء سلامت نظام اداری و مقابله با فساد شرط کافی برای اصلاح نظام اداری و شرط لازم آن است که اصول ذیل الذکر در دستور کار عاجل قرار گیرد تا در آینده نزدیک شاهد ارتقاء سلامت نظام اداری کشور باشیم:

- ۱- تقویت نگرش و باورهای دینی کارکنان و مدیران
- ۲- قانون‌گرایی کارکنان و مدیران
- ۳- عدم تمرکز اداری و مشارکت دادن کارکنان در اداره امور
- ۴- عدالت در برخورد با کارکنان
- ۵- نظارت مستمر بر عملکرد کارکنان و مدیران و استقرار نظام‌های سنجش عملکرد
- ۶- رعایت اصل شایسته‌سالاری و گزینش صحیح کارکنان و مدیران
- ۷- نهادینه‌سازی فرهنگ نقد و نقادی
- ۸- نهادینه‌سازی فرهنگ تشویق و تنبیه کارکنان و مدیران
- ۹- بهبود وضع معیشتی کارکنان و مدیران
- ۱۰- پاک‌سازی نظام اداری از کارکنان و مدیران فاسد
- ۱۱- شفافیت در امور و پرهیز از پنهان‌کاری
- ۱۲- برگزاری دوره‌های آموزش‌های مقابله با فساد اداری
- ۱۳- رعایت اصل پاسخ‌گویی کارکنان و مدیران
- ۱۴- کاستن از حجم قوانین و ساده و شفاف‌سازی آنها
- ۱۵- اصلاح و بهینه‌سازی روش‌های انجام کار و مکانیزه کردن فعالیت‌ها
- ۱۶- اصلاح و بازسازی واحدهای نظارت و بازرسی و اعطای نقش و مسئولیت بیشتر به آنها
- ۱۷- ترویج فرهنگ وظیفه‌شناسی و وجدان کاری
- ۱۸- آگاه ساختن مردم به قوانین، مقررات و حقوق شهروندی.

قوانین و مقررات مربوطه:

۱. قانون ارتقای سلامت نظام اداری
۲. نقشه راه سلامت اداری
۳. بخشنامه ساماندهی کمیته‌های تخصصی مرتبط با مسائل مدیریتی و اداری
۴. سیاست‌های ابلاغی مقام معظم رهبری
۵. فرمان ۸ ماده ای مقام معظم رهبری
۶. قانون الحاق جمهوری اسلامی به کنوانسیون
۷. کنوانسیون مبارزه با فساد
۸. کنوانسیون سازمان ملل متحد برای مبارزه با فساد
۹. ماده ۹۰ تا ۹۲ قانون خدمات کشوری